TARÎKAT PÎRLERİ VE TARÎKATLERİ: BEKTÂŞÎLİK VEYA BEKTÂŞİYYE (6)

(...dünden devam)

Bektâşîlikte dört kapı inancına bağlı dört inanç daha vardır: İbâdet (Allah'ın birliğini içtenlikle kabul etme), niyaz (namazın yerini alan yalvarma), adak (dergâha verilen para, koyun gibi armağanlar), vuslat (mutlak güzellik olan Allah'a ulaşma). Bektâşîliğin önemli kavramlarından ikisi de tevellâ ve teberrâdır. Tevellâ, Peygamber soyunu sevmeyi; teberrâ da başta Mu'â-viye'nin oğlu Yezîd olmak üzere Ehl-i Beyt düşmanlarına düşman olmayı ifade eder.

Bektâşî inancı, tarîkat zamanla Anadolu'da yayıldıkça şî'î inancından, İran'-dan veya İran üzerinden gelen Mani, Mazdek ve Budda öğretilerinden, eski Yunan, Roma ve Türk dinlerinden bazı unsurların, hattâ Hitit, Lidya ve Frigya inançlarından kalıntıların da eklendiği çok renkli bir mozaik halini aldı. Bektâşîler bu arada Ahmed Yesevî, Bâyezîd-i Bestâmî, Muhyi'd-dîn ibn Arabî gibi büyük mutasavvıfların bazı görüşlerini de, kendi düşünceleri içinde erittiler.

Bektâşîliğe sonradan giren başlıca inanç ve âdetler, şerbet yerine şarap içilmesi, evlenmeme (mücerret kalma), şerîatın harâm saydığı birçok şeyi mubâh sayma (ibâhe), hurû-fîlik (harf ve rakamların birtakım gerçeklerin simgesi olduğu inancı; (Bektâşîler, Alî, kelimesini oluşturan 'ayn, lâm ve ye harflerinin (yani □□□ nin) insanı simgelediğine inanırlar).

Bektâşîlerin, âyîn-i cem dedikleri ünlü içkili törenleri, genellikle kış geceleri, tekkelerin, meydan denilen bölmesinde veya büyük evlerde yapılır. Şeyhin (baba) veya vekilinin yönettiği âyîn sırasında, önce dem (içki) içilir, sonra zâkirler (zikredenler), çeşitli çalgıların eşliğinde nefes denilen İlâhîler ve mersiyeler okurlar. Âyîn-i Cem'de kurban kesmek ve helva pişirmek de şarttır.

Anadolu'nun Moğol istilâsına uğradığı, siyasi otoritenin zayıfladığı bir ortamda, Ahilerle dayanışma içinde gelişmeğe başlayan Bektâ-şîlik, başlan-gıçta bir tarîkat yapısına sahip değildi. Osmanlı Devleti'nin kurulmasıyla örgütlenmeğe başladı. İlk Osmanlı hükümdarlarından destek gören Bektâşîlik, tam olarak aydınlatılamamış bir süreç sonunda yeniçerilerle bütünleşti ve Yeniçeri Ocağı "Hacı Bektâş Ocağı" diye anılır oldu. I. Murad'dan son-ra Osmanlı Devleti Sünnî çizgiye iyice oturunca, Bektâşîlik de devlet desteğini büyük ölçüde yitirdi; ama yeniçeriler arasında çok yaygın ol-du-ğundan, Anadolu'da olduğu kadar Rumeli'de de etkisini sürdürdü.

1826'da II. Mahmud, Yeniçeri Ocağı'nı lağvetti ve Bektâşîliği yasakladı. Binlerce yeniçeri ve Bektâşînin öldürüldüğü bu dönemde, pek çok Bektâşî Nakşibendî tarîkatına girerek gizlendi. Abdül-mecid döneminde yeniden Bektâşî tekkeleri kurulmağa başladı. Kendisi de Bektâşî olan Abdülaziz döneminde güçlenen Bektâşîlik, II. Abdülha-mid zamanında eski gücüne ka-vuştu.

Cumhuriyet döneminde, 1925'te bütün tekke ve zâviyeler kapatılınca Bektâ-şîlik de, başka tarîkatlar gibi resmen sona erdi. Ama Bektâ-şîlik günümüz Türkiye'sinde, Alevîlikle karışmış olarak varlığını sürdürmektedir.

(devamı yarın..)